

Cyfathrebu â dysgwyr agored i niwed

Mae'n hanfodol sicrhau bod barnau dysgwyr agored i niwed, sef y dysgwyr hynny y mae eu hanghenion a'u barnau'n gallu bod yn wahanol i fwyafrif eu cymheiriaid, yn cael eu cynnwys. Er mwyn cael gwybod sut brofiad y mae'r grwpiau hyn o ddysgwyr yn ei gael o ran addysg neu hyfforddiant, mae siarad â nhw'n breifat mewn grwpiau bychain o ryw dri neu bedwar dysgwyr yn aml yn ddefnyddiol.

Mae dysgwyr agored i niwed yn cynnwys y grwpiau canlynol:

Gall **plant ifanc iawn** ei chael hi'n anodd cael eu barnau eu hunain, ac nid oes ganddynt fodd o fynegi eu barn. Mae'n debygol y byddant yn fwy cyffyrddus yn siarad ag arolygydd fel rhan o grŵp bach yn eu lleoliad arferol ac maent yn debygol o fod angen cael oedolyn cyfarwydd gyda nhw. Bydd hyn yn ddefnyddiol pan fydd iaith fynegiannol y plant yn gyfyngedig neu pan fyddant yn swil yng nghwmni dieithriaid.

Gall **dysgwyr sydd ag anghenion addysgol arbennig neu'r rhai sydd angen cymorth ychwanegol** fod yn fwy tebygol o gael anhawster yn defnyddio iaith lafar i gyfleu eu barnau ac mae'n bosibl y bydd yn rhaid iddynt ddibynnu ar bobl eraill i gyfleu eu hymatebion. I rai, ni fydd eu hoedran gwirioneddol yn cyfateb i'w hoedran datblygiadol. Mae'n debygol na fydd y rhai sydd ag anghenion cymdeithasol, emosiynol neu iechyd meddwl yn meddu ar yr ymddiriedaeth a'r hyder mewn pobl eraill sy'n hanfodol i gyfathrebu'n effeithiol.

Yn achos dysgwyr sydd ag anghenion cyfathrebu ychwanegol neu wahanol, bydd angen i arolygwyr gael help arbenigol gan y bobl hynny sy'n gallu defnyddio'r dull priodol o gyfathrebu. Er enghraifft, gall hyn fod yn un o'r iaith arwyddion neu'r systemau lluniau, offer TGCh neu Braille.

Mae **dysgwyr sydd ag anawsterau iechyd corfforol** yn dibynnu ar bobl eraill am eu gofal a'u lles, ac sy'n gorfod rhoi gofal meddygol yn flaenoriaeth uwch na dysgu ac sy'n debygol o ddiodeff tarfu i'w rhaglenni addysg neu hyfforddiant.

Plant sy'n cael eu gwahardd o'r ysgol nad oes ganddynt lais yn y broses wahardd ac sy'n gallu diodeff tarfu sylweddol i'w haddysg, cyn ac ar ôl y gwaharddiad. Maent yn debygol o ddiflannu o addysg a hyfforddiant, ond gallant ailymddangos yn y systemau iechyd meddwl neu gyfiawnder troseddol.

Plant sy'n derbyn gofal a phlant sydd ar y gofrestr risg y mae'n hysbys bod eu deilliannau addysg, cymdeithasol, iechyd a gyrfaol yn llawer gwaeth na deilliannau eu cymheiriaid. Maent yn fwy tebygol o gael anghenion dysgu, cymdeithasol neu emosiynol

ychwanegol ac i roi'r gorau i'w haddysg neu eu hyfforddiant yn gynnar. Maent hefyd yn fwy tebygol o ddiflannu o addysg a hyfforddiant ac ailymddangos yn y systemau iechyd meddwl neu gyfiawnder troseddol.

Plant a phobl ifanc mewn darpariaeth addysgol breswyl sy'n debygol o fod ag anghenion dysgu ychwanegol. Mae'n debygol y bydd rhai o'r plant a'r bobl ifanc hyn hefyd yn blant sy'n derbyn gofal. Mae'n bosibl y byddant yn bell o'u cartref ac angen sylw penodol i'w gofal, eu lles a'u hamddiffyn rhag niwed.

Aelodau grwpiau ethnig lleiafrifol a ffydd sy'n gallu wynebu rhwystrau diwylliannol, crefyddol ac ieithyddol rhag cyfleu eu barnau fel dysgwyr ac a all ddioddef hiliaeth. Efallai nad oes ganddynt yr ymddiriedaeth na'r hyder bod eu barnau o bwys.

Dysgwyr sydd â Saesneg fel iaith ychwanegol ac sydd efallai angen cymorth er mwyn cyfathrebu ag arolygwyr.

Mae profiadau addysg **teithwyr** yn aml yn wahanol iawn i brofiadau mwyafrif eu cymheiriaid ac maent yn fwy tebygol o ddioddef allgáu cymdeithasol. Efallai nad oes ganddynt yr ymddiriedaeth na'r hyder bod eu barnau o bwys.

Gall **ffoaduriaid a cheiswyr lloches** wynebu rhwystrau diwylliannol, crefyddol ac ieithyddol rhag cyfleu eu barnau fel dysgwyr a gallant ddioddef hiliaeth. Byddant wedi cael profiadau addysgol gwahanol iawn i'r rhan fwyaf o'u cymheiriaid ac mae'n bosibl y byddant wedi dioddef trawma.

Efallai bydd angen cymorth ar lawer o'r dysgwyr hyn er mwyn cyfathrebu ag arolygwyr.